

*Відгук опонента
15.03.2021.
Голова спец. вченої
ради ДФ 64.057.009
М.В. Шевченко*

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 64.051.009
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків

ВІДГУК

опонента, доцента кафедри англійської філології та прикладної лінгвістики
Херсонського державного університету, доктора філологічних наук, доцента,

Цапів Алли Олексіївни на дисертаційну роботу **Бучіної Катерини
Володимирівни «Німецькомовна фольклорна бувальщина: когнітивно-
дискурсивний підхід»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії у
галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 035 – Філологія.

Наукову розвідку Бучіної К.В. присвячено виявленню
лінгвокогнітивних та лінгвопрагматичних властивостей бувальщини як
жанру фольклорного дискурсу. Теоретико-методологічною базою
дослідження є засадничі роботи в галузі лінгвопоетики, лінгвопрагматики,
прагмастилістики, дискурсології.

У дисертаційній роботі бувальщину витлумачено як тип тексту,
невеликий за обсягом, прозовий, у якому відбито подію зустрічі із
надприродними силами. До жанрових ознак авторка відносить особливий тип
оповідання – наративність та міметичність; домінування людського фактору
– антропоцентричність; сюжетну специфіку – зверненість до надприродних
сил; хронос подій – зверненість до минулого; превалюючу дидактичну
функцію.

Бувальщину досліджено трьохвекторно з урахуванням її онтологічних
та гносеологічних властивостей – когнітивних, комунікативних та мовних.

Актуальність роботи визначається по-перше, її виконанням у річищі
когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики, з урахуванням

лінгвопрагматичних та прагмастилістичних властивостей бувальщини як типу тексту; по-друге, її спрямованістю на вивчення лінгвокультурологічної специфіки бувальщини як складової німецькомовної (фольклорної) картини світу.

Зв'язок роботи з науковими планами та темами. Наукову роботу виконано відповідно до профілю досліджень факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна – «Проблеми іноземної мови, перекладознавства та методики когнітивно-дискурсивної парадигми» та «Когнітивно-дискурсивні дослідження мови та перекладу».

Наукова новизна положень, висновків та результатів, одержаних у дисертації.

Наукова робота має беззаперечну новизну, що відбито у таких результатах:

1. Матеріал дослідження – бувальщина як особливий жанр фольклорного німецькомовного дискурсу ще не перебувала у фокусі уваги науковців. Вивчення такого пласту народних текстів Німеччини (1019 фольклорних бувальщин) є значним внеском у вивчення німецькомовної картини світу, оскільки у перших письмово зафіксованих народних текстах відбито світобачення, вірування, культурні цінності німецької лінгвокультури.
2. Дисертанткою змодельовано концептуальний простір дискурсу бувальщини, через виявлення конфігурації ключових текстових концептів.
3. Авторкою чітко окреслено жанрову специфіку бувальщини, а саме її шість головних текст-типологічних властивостей – наративність, антропоцентричність, зверненість до надприродних феноменів, міметичність, зверненість до минулого, дидактичність. Такі жанрові характеристики відбивають особливості наративного моделювання бувальщини, специфіку її сюжету, хронотопу, ключову функцію.

4. У роботі встановлено лінгвопрагматичні властивості головних ілокутивних типів мовленнєвих актів, що проілюстровано на достатній кількості прикладів. Планомірна інвентаризація всіх виявлених результатів дослідження у другому та третьому розділах заслуговує на схвалення.
5. Дисертанткою чітко визначені типи конвенціоналізованих та дискурсивних імплікатур в дискурсі німецькомовної фольклорної бувальщини.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження постають засадничі теоретичні та практичні праці провідних зарубіжних та вітчизняних науковців загальною кількістю 304 найменування, з них 76 іноземними мовами. Кількість сучасних праць, опублікованих за останні п'ять років – більше 40. Список джерел ілюстративного матеріалу становить 8 позицій. Дисертація містить додатки, у яких відбито зокрема і кількісні підрахунки, що засвідчує достовірність отриманих результатів. Матеріалом дослідження послуговували 1019 текстів німецькомовної бувальщини загальним обсягом 1400 сторінок.

Повнота викладу основних результатів дисертації, висновків і пропозицій у наукових працях здобувача.

Результати дослідження відбито у 22 одноосібних публікаціях авторки, з них 7 у фахових виданнях України, 1 у зарубіжному виданні. Апробація результатів дослідження відбувалась протягом 2007-2020 рр., зокрема на всеукраїнських та міжнародних конференціях із широкою географією – Харків, Львів, Запоріжжя, Будапешт. У науково-практичних публікаціях дисертантки відображено висновки щодо всіх розділів дисертаційного дослідження.

Всі результати роботи є новими, вони отримані авторкою самостійно. Дослідження не містить академічного плагіату і відповідає вимогам академічної доброчесності.

Стиль викладення дисертації, відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження виконано з дотриманням всіх вимог, що висуваються до наукових робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та додатків. Анотації до дисертаційного дослідження виконані українською та англійською мовами є чітко структурованими і відбивають всі необхідні елементи дослідження.

Наукове та практичне значення роботи, використання результатів роботи.

Наукова розвідка є практично значущою та має беззаперечну наукову новизну. До головних теоретико-методологічних здобутків відносимо:

виявлені когнітивно-дискурсивні властивості бувальщини як жанру німецькомовного фольклору;

запропонована комплексна методика дослідження лінгвокогнітивних та лінгвопрагматичних властивостей бувальщини;

окреслені текст-типологічні ознаки бувальщини як жанру німецькомовного фольклору;

визначені іллокутивні типи мовленнєвих актів;

з'ясовані різновиди тригерів імплікатур у дискурсі німецькомовної бувальщини.

Отримані результати дослідження можуть бути використані у викладанні курсів із лексикології та стилістики німецької мови, а також спецкурсів із лінгвопрагматики, прагматилістики, когнітивної лінгвістики, дискурсології, жанрології, німецькомовної літератури, інтерпретації художнього тексту.

Зауваження та дискусійні положення дисертації.

1. Як зазначає авторка, текстові концепти корелюють із жанровотвірними ознаками бувальщини. Зокрема, концепт ЛЮДИНА співвідноситься із наративністю та антропоцентричністю. Якщо остання жанровотвірна ознака є очевидною, то наративність як особливий тип конструювання тексту, художнього або фольклорного, потребує глибшого пояснення з боку дисертантки. У який спосіб моделюється особливий наратив бувальщини, де наявний колективний автор, події подано крізь призму індивідуального фокалізатора, а головним персонажем може виступати сам наратор та істота з надприродними здібностями або абстрактне явище?
2. Потребує уточнення розуміння авторкою лінгвокогнітивної специфіки бувальщини як жанру фольклорного дискурсу. Дисертантка неодноразово зазначає у своїй роботі про *застосування/використання* лінгвокогнітивних операцій, зокрема інтерпретатором (С. 109, 110, 111, 121). Зауважимо, що за визначенням проф. Белехової Л.І. «лінгвокогнітивна операція (від лат. *operatio* – дія, спрямована на вирішення якогось завдання) включає сукупність дій, спрямованих на формування словесних поетичних образів (Белехова, 2002, с. 136). Концептуалізація світу може здійснюватися за допомогою різноманітних когнітивних операцій, наприклад мапування, що стає можливим завдяки вмінню людини сприймати одну сутність крізь призму іншої. У такий спосіб доречно казати про лінгвокогнітивну операцію як про мисленнєву операцію, яка *скеровує* формування певного знання. Така операція є когнітивною, тобто мисленневою, і формує концептуальну іпостась певних образів/знань з їхньою подальшою вербалізацією у словесній тканині тексту.
3. Дисертантка неодноразово зазначає, що дидактична функція є головною у німецькомовній бувальщині (С. 3; 23): «...бувальщина має повчальний, дидактичний, директивний характер» (С. 55), а «дидактичності НФБ в когнітивному аспекті відповідає текстовий концепт НОРМА ПОВЕДІНКИ» (С.87). Виникає питання, якою є цільова аудиторія бувальщини та чи є

такі тексти зорієнтованими на дитячу аудиторію слухачів/читачів, адже сюжет та персонажі бувальщини межують між світом реальним та світом надприродним/казковим. Співіснування у просторі бувальщини реального та вигаданого/фантастичного створює точки перетину між бувальщиною та народною казкою, яка також має повчальний характер і виконує дидактичну функцію.

Загальні висновки. Дисертаційна робота Бучіної Катерини Володимирівни є завершеним дослідженням, в якому вирішені всі поставлені завдання і отримані нові, науково обґрунтовані лінгвістичні дані, що мають суттєве значення для подальшого розвитку когнітивної дискурсології.

Зміст дисертаційної роботи відповідає спеціальності 035 Філологія, задовольняє вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» і «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України 06.03.2019 № 167), а її авторка Бучіна Катерина Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 035 – Філологія.

Офіційний опонент

доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
та прикладної лінгвістики

Херсонського державного університету

Алла ЦАПІВ

Підпис А. Манів
підтверджую начальник ВК
Будас А. А.

10.03.2021

